

ZALÁN TIBOR:

A szürrealista balkon

Zalán Tibor költészetét nem lehet könnyen besorolni a jelenlegi irodalmi folyamatokba (ez látható a recepcióból is), ezért különleges dialógus alakul ki a szövegei olvasásakor, mivel értelmezésünket nem könnyíti meg előzetes „beskatulyázás”. *A szürrealista balkon* című verseskötetének borítóján máris párbeszédet létesít, hiszen egy avantgárd irányzatot említ meg jelzőként a címben a balkon szó mellett, ezzel helyezve el művét a poétikai hagyományban. A kötet versekből és (mű)fordításokból építkezik, gondosan szerkesztett ciklusok segítségével. A mű első és egyben cikluson kívüli verse, az *(egy múltbatalan nosztalgia forgácsai)* a kötet egészének érzelmeit sűríti magában: a szexualitás és a textualitás kapcsolatára mutat rá. Nincs emelkedett hangvétel, szoros forma; helyette emlékek és testek vannak, amelyek igyekeznek kitörni a költészeti szabályok alól – így válhat szövegszervező elemmé az át- és elírás, illetve a tipográfia. A saját avantgárd hagyományát folytató szerző szövegalkotása során elemeire bontja fel a költészeti kliséket, majd aprólékos munkával valami újat hoz létre. A fizikai és a szövegtest is a költészet játékvá, és ezzel áldozatává válik a hosszás megmunkálás során. Áldo-

zatnak lenni pedig kiemelt helyzet – mindenki tudja, ki a tettes, hiszen rajta az alkotó kéznyoma.

A fentebb említett szexualitás, mint azt korábbi verseiben vagy a *Papírváros* szövegeiben is láhattuk, Zalán írásainak központi tárgya; azaz a különbséggel, hogy itt még inkább a testre tereli tekintetünket. Ebből a nézőpontból közelíti meg a szerelmet, a halált, a magányt, vagyis tárgyiasítja az absztrakt fogalmakat: „szenvedéllyel kerestük / egymás / testét testében / a feltörhetlent / a magányt / az árvaságot” (*rekonstrukciós kísérlet...*). A költészet ezeket a fogalmakat többnyire elhasználta, jelentés nélküli jelölővé változtatta, ezért újra kell alkotni a szavak jelentéstartományát: egyszerre kell lerombolnia és felépítenie azt a költőnek. A rombolás aktuusa a testté tárgyiasító folyamatban ragadható meg, amit naturalista, demitizáló szóhasználattal ér el („Lány combjai között elalszik a / lány varangy / *hagyd kérlek hagyd még szárazon a pinám* / lélek kering a forró kockában fájdalom / lüktet az éjszaka repedező falán”). Ezután kezdheti el újraírni a konvencionális használat során elkopott szavainkat, és a különböző nyelvi szintek alkalmazásával gyönyörűen fogalmazza újra az ember életének leghétköznapibb, de egyben legfontosabb gondolatait, érzéseit: „Majd mások teste / döbbent rá hogy mennyire / az árvád lettem” (*mások*).

A versek mellett különálló részt alkotnak a (mű)fordítások, melyek esetében nem a szó szoros értelmében vett fordításokról, hanem inkább „átfordításokról” van szó: különböző művek verssé alakításáról. Ezen szövegek híres irodalmi szereplőket idéznek meg (Tonio Kröger, Don Juan, Pierre Bezuhov, Gregor Samsa), így más-más szerepben értelmezheti magát Zalán. A test és lélek viszonyáról, amely csak a férfi–nő kapcsolatban jöhet létre, a következőképpen ír a *Don Juan / tünődések* című költeményben: „Ti nekem egy vagytok / és én nektek egy / bennetek lenni / számomra csak kegy / volt hisz az emberi / lélek kívül-belül póré / kérgesedő test.”

Zalán Tibor ötvenéves! Legyen vége egy ilyen határozott, ünnepi felütéssel, mivel ez az év láthatóan Zalán éve: a könyvhétre jelent meg *A szürrealista balkon* és a kilenc színművet tartalmazó *Azután megdöglünk*, valamivel korábban pedig H. Nagy Péter Zalán-monográfiája. A recenzió is válhat ünnepi köszöntéssé, ha abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy egy fontos és szép kötetéről kell beszélnünk.

VALUSKA LÁSZLÓ

(*Kortárs Kiadó, Budapest, 2004,*
155 oldal, 1700 Ft)

JÁSZ ATTILA:

A szökés gyakorlása

Angyalok, vagyis isteni hírnökök jelenlétében várja Jász Attila az olvasót *A szökés gyakorlásához*. (Vagy ahogy a szerző a kezdőknek és haladóknak ajánlott kézikönyv főcímét kifejti: itt nem egyszerűen csak szökés-tréningről van szó, az ő versei „szabadulási gyakorlatok valójában”). A magyarázatból továbbá az is kiderül, hogy elődöktől, hatásoktól, önmagától szökne, de mivel nincs hova menekülnie, szökik vissza az elődökhöz, a szavakhoz, a mondatokhoz, tulajdon magához. „Azokba a repedésekbe, melyektől az arc élővé válik az időben.” Akár szökés, akár szabadulás a neve: az önkereső fogócska, alighogy elkezdődik, angyali kíséretet kap. *A Szeretek a régi háztetőkre nézni*ben: „Egy angyal láthat így, korhadt padon / ülve, az ég peremén.” Egy verssel odébb: „tombol rendesen, akár egy angyal”. S míg a következő vers anyala elsuhan a víz felett, a *Mit tudnak rólunk* címűben az „angyal [...] csak legyint, / de itt maradnak a verseink”. S itt marad a kérdés: e sok angyal vajon mit súghatott a költő fülébe? Azt, hogy bízzék az egyszerű, dísztelen stíl és a világi bölcsesség erejében? Mert Jász Attila költészetéből egy rész a puritán forma és a talajon maradó okosság apoteózisa.

Aki feléje nyúl, könnyen hozzáfér. Ez a versvilág ugyanis a feltűnés